

KATILIMCI YÖNETİM ANLAYIŞININ HÜKÜMET PROGRAMLARINA YANSIMASI: 1980 SONRASI HÜKÜMET PROGRAMLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Reflection Of Participatory Management Approach To Government Programs: Study On Government Programs After 1980

Dr.Öğr.Üyesi. İbrahim Halil GÜZEL

Siirt Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimin ve Kamu Yönetimi Bölümü, Siirt/Türkiye

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2671-7635>

ÖZET

20.yüzyılın başlarından itibaren, birçok alanda olduğu gibi kamu yönetimini alanında da önemli değişimler ve dönüşümler yaşanmıştır. Özellikle 1970'lerin sonlarından itibaren kamu yönetimi alanında yöneten ve yönetilenler arasındaki ilişkilerde önemli gelişmeler, uygulamalar kendini göstermeye başlamıştır. Önceleri seçimden seçime oy kullanmaktan öteye geçmeyen demokrasi anlayışı, artık yerini katılımcı demokrasi uygulamalarına bırakmaya başlamıştır. Kamu yönetimi alanında yaşanan değişim ve dönüşüm süreci içinde birçok kavram, konu kendine yer bulmuştur. Şeffaflık, hesap verebilirlik, denetim, saydamlık bunlardan bazılarıdır. Katılımcı demokrasi, katılımcı yönetim, kararların birlikte alınması bu süreçte karşımıza çıkan önemli konulardan bir tanesidir. Devlet karşısında pasif bir konumda olan bireyler, yönetim alanına dahil olmaya başlayarak aktif bireyler olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Bu çalışmada öncelikle kamu yönetiminde yaşanan değişimler tartışılacak, sonra katılım kavramı, katılımcı yönetim konuları ele alınacaktır. Çalışmanın son kısmında kamu yönetimi alanında yaşanan değişimler ve katılımcı yönetim uygulamalarının Türkiye'de ki yansımaları hükümet programları özelinde incelenecektir. Çünkü hükümet programları kamuda uygulanacak olan politikaların belirlenmesinde önemli birer belge, kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır. Seçim kazanan partilerin iktidarları boyunca yaşama geçirecekleri planlar, politikalar, öncelik verecekleri alanlar, konular hükümet programlarında yer almaktadır. Yaşanan değişimlerin, katılımcı yönetim uygulamalarının Türkiye'de kendine yer bulup bulamadığı, hangi yönlerine ağırlık verildiği sorularına cevap aranacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Kamu Yönetimi, Katılımcılık, Demokrasi

ABSTRACT

Since the beginning of the 20th century, important changes and transformations have seen in the field of public administration as in many fields. Especially since the late 1970s, important developments and practices in the relations between those who ruling and ruled in the field of public administration have started to seen. Democracy understanding, which has not go beyond voting from election to election, has now begun to be replaced by participatory democracy practices. Many concepts and issues have appeared their place in the process of change and transformation in the field of public administration. Transparency, accountability, audit are some of these. Participatory democracy, participatory management, taking decisions together are one of the important issues in this process. Individuals who are in a passive position in front of the state begin to be included in the field of management and appear as active individuals.

In this study, first changes in public administration discussed, then participation concept and participatory management issues handled. The changes experienced in the field of public administration in the last part of the study and reflection on participatory management practices in Turkey will be discussed at government programs. Because government programs are important documents and resources for determining the policies to be implemented in the public. Plans, policies, areas to give priority to, and topics to be implemented by elected parties throughout their government are included in government programs. Experienced the change, participatory governance practices in Turkey how can find a place to find answers to questions that given to which direction will be sought.

Key Words: New Public Management, Participation, Democracy

1.GİRİŞ

Dünyada birçok alanda yaşanmakta olan değişim, devlet yönetimlerini, ekonomik kuruluşları, toplumsal yapıları da değişmek zorunda bırakmaktadır. Yaşanan bu durum kamu yönetimini de yakından etkilemektedir. 1970'lerden sonra hızlı bir şekilde kendini gösteren değişim süreci birçok örgüt ve kurumsal yapıyı yakından etkilemiş, kamu yönetimleri değişen ve gelişen toplumsal taleplere daha hızlı cevap verebilmesini gerekli kılmıştır. Küreselleşmenin, neo-liberal politikaların yayılmasıyla geleneksel

kamu yönetimi yaklaşımı eleştirilmeye başlanmıştır. Kamu yönetiminin örgütlenmesine yönelik olarak farklı bir model üretilmesi ve bürokratik yapılanmaların yerine farklı yapıların konulmasına yönelik görüşler ileri sürülmüştür.

Yaşanan bu gelişmeler kamu sektöründe örgüt yapısını gözden geçirmeye, hizmet şeklini, insan kaynaklarını, örgütlerin amaçlarını sorgulamayı zorunlu kılmış ve özel sektördeki birçok uygulamanın kamuda hayata geçirilmesi ileri sürülmeye başlanmıştır. 1980'li yıllardan itibaren kamu yönetimi alanında reformlar önemli bir yer tutmaya başlamış özellikle hükümetlerin kamu kuruluşlarında geleneksel kamu yönetimine yönelik yapılan eleştirileri dikkate alarak yeni bir yapılanma yoluna gittikleri görülmektedir. Bürokratik yapılanmalar azaltılmaya çalışılırken vatandaşa daha kaliteli bir hizmet sunulması amaçlanmaktadır. Yönetim alanında kendini gösteren bu yeni paradigma özellikle, merkeziyetçi, büyük, dışa kapalı, aşırı kuralcı, vatandaştan uzak bir yönetim yapısından, vatandaşı hizmetin merkezine alan, etkinliği artıran, maliyetleri azaltmaya çalışan, esnek bir yapılanmaya önem veren bir yönetim anlayışına dönüşmektedir.

Merkeziyetçi olması, tek taraflı olması, kapalı olması bu eleştirilerin başında gelmektedir. Uluslararası alanda yaşanan bu gelişmeler Türk Kamu Yönetimini de yakından etkilemiştir. Yönetişim, yeni kamu yönetimi, yerelleşme, katılım, saydamlık, şeffaflık gibi birçok yeni kavram hazırlanan birçok planda, programda, uygulamalarda kendini göstermeye başlamıştır. Kamu yönetimi oldukça geniş bir yapıya sahip olduğundan bu alanda yaşanan değişimin bir boyutunu ele alarak incelemek bu çalışmanın temel amacıdır. Özellikle 1980'lerden itibaren yönetim alanında etki olan demokrasi kavramı, birlikte yönetim, katılımcı yönetim kavramlarının kamu yönetimine etkisini incelemek bu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır.

Çalışmada katılımcı yönetim yaklaşımının, kamu yönetiminde kendine yer bulup bulamadığı tartışılırken, bu durumun hükümet programları üzerinde etkisine yer verilerek incelenmeye çalışılmıştır. Katılımcı yönetim kavramı her zaman önemini korusa da özellikle son 30-40 yıldır kamu yönetimi alanında yaşanan değişimlere koşut olarak kendine daha fazla yer bulmaya, üzerinde çalışılmaya başladığını görmekteyiz. Bundan dolayı, çalışmada 1980 sonrası hükümet programları incelenmiştir.

2.KAMU YÖNETİMİNDE DEĞİŞİM

1980'li yıllardan itibaren, dünya genelinde yaşanan gelişmeler, özellikle bilgi, teknoloji alanında kendini gösteren değişimler birçok alanda değişimi ve dönüşümü de beraberinde getirmiştir. Kamu yönetimi alanında yaşanan gelişmeler, birçok ülkenin yönetim şeklini yakından etkilemiştir.

Günümüzde değişim birçok alanda görülmekte ve buna paralel olarak yönetim alanında da kendini göstermektedir. Özellikle birçok alanda olduğu gibi Kamu yönetimi alanında da hızlı hareket etme, çabuk karar alma, yönetimin dinamik ve esnek bir yapıda olması toplumsal taleplerin hızlı bir şekilde karşılanması birçok ülkenin gündeminde yer almaktadır (Aykaç, 2001:123).

Geleneksel kamu yönetimi anlayışından yeni kamu yönetimi anlayışına doğru kendini gösteren değişim sürecini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlere baktığımız zaman, geleneksel kamu yönetimine yönelik yapılan eleştiriler, ekonomik sebepler, krizler, özel sektör ve teknolojik alanda meydana gelen değişim ve gelişmeler olarak kendini göstermektedir.

Refah devletinin gelişmesiyle birlikte, kamu kurumlarında aşırı bir büyüme ve çeşitlenme kendini göstermiştir. Devlet her alanda kendini göstermeye başlamıştır. Bu durum da devletin aşırı büyümesine, verimsizliğe, yol açmıştır (Eryılmaz, 2011:38).

Devletin her alana dahil olması, bunun beraberinde getirdiği sorunlar önemli eleştirilere ve kamu yönetimi alanında yeni arayışlara, düzenlemelere sebep olmuştur. Geleneksel kamu yönetiminin en çok eleştirildiği konuların başında devletin aşırı büyümesi gelmektedir.

Geleneksel kamu yönetiminin yaşanan sorunların üstesinden gelemeyişi kamu yönetimi alanında yeni arayışların başlamasına sebep olmuştur. 1970'li ve 1980'li yıllarda yaşanan makro ekonomik krizler, refah devletleri için sorunların başladığı yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır (Özdemir, 2007:254).

Özellikle 1980'ler ve 1990'lı yıllardan itibaren geleneksel kamu yönetiminden kaynaklanan yetersizliklere tepki olarak yeni bir yönetim anlayışı kendini göstermiştir. Bu anlayışta, yirminci yüzyıl boyunca kamu yönetiminde öne çıkan katı ve hiyerarşik bir yönetim yapısı yerine esnek yapı ve piyasa ekonomisine

dayalı bir kamu yönetimi kendini göstermekteydi. Fakat bu durum basit bir reform veya düzenleme değil devlet vatandaş ilişkisinde önemli bir değişimi de beraberinde getirmekteydi (Bilgiç, 2008:97).

Bu yıllardan itibaren kamu hizmetlerinin sunumunu etkileyen birçok yönetsel yaklaşım özellikle kamu yönetimini etkisi altına almıştır. Toplumsal, kültürel, ekonomik etmenleri de içinde barındıran bu oluşum ve değişim çabaları birçok ülkede uygulamaya konu olmuştur. Değişen bu süreçte artık kamu yönetimleri tepeden bakan, vatandaşların taleplerine duyarsız, bürokratik ve merkeziyetçi, performansa önem vermeyen bir yapıda varlıklarını devam ettiremeyeceklerdir (Nohutçu ve Balcı, 2003:18).

Yeni kamu yönetimi bürokratik modelin farklı şekillerde yerini almayı amaçladığı için post bürokrasi olarak isimlendirilmektedir. Temel felsefesi, piyasanın ve bireyin ihtiyaçlarının tanımlanması ve giderilmesine yönelik rekabetçi bir hükümet olmasıdır. Belirgin bir diğer özeliği ise sonuçlara odaklanmasıdır (Marcon, 2014: 327).

Bürokrasi ve kamu yönetiminin güncel toplumsal sorunlarla daha çok ilgilenmesini isteyen kamu yönetimi disiplini 1960 sonlarına kadar statükocu anlayışından memnun olmayan Amerikalı siyaset bilimi, kamu yönetimi akademisyenleri farklı alternatif arayışlar içine girmişlerdir. Bu arayışlardan biri de Yeni Kamu Yönetimi Hareketidir (Özgür, 2014:181).

Değişen kamu yönetiminde siyasal bürokratik süreçler, hukuki düzenlemeler ve kurumların yerine örgütlerin kendi sosyal-siyasal değerleri, demokrasi ile bürokrasi arasındaki çelişki ve çatışmaların yerine işletmecilik değerleri ve profesyonel yöneticiler ön plana çıkmaktadır. Kamu sektörü ve özel sektör arasındaki farkların azaltılması önem kazanmaktadır. Uzun yıllar boyunca bürokrasiyi, devletçiliği, merkezi ve hiyerarşik bir yapıda olan kamu yönetişi yaklaşımı giderek, piyasa yönelimli, esnek, daha az bürokratik yenilikçi ve girişimci olmayı hedefleyen bir yaklaşımı benimsemektedir (Ömürgönülşen, 2014:11-17).

Drucker kamu yönetiminde yaşanan değişimleri üç temel nedene bağlamaktadır. İlk olarak İkinci Dünya savaşıdan itibaren uygulanan kamu yönetimi programlarının genel olarak başarısız olması, ikinci olarak vergilerle elde edilecek olan gelirin sınırlı olduğunun farkına varılması üçüncü olarak da devletin gelir yaratma konusunda yeteneğinin az olmasına bağlamaktadır (Drucker, 1991:69).

Kamu yönetiminde meydana gelen bu değişim ve dönüşümler özellikle dört alanda kendini göstermektedir. İlk olarak devletin küçültülmesi ve etkinleştirilmesi öne çıkmaktadır. Günümüzde artık özel sektör ile kamu kesimi arasındaki katı sınırlar kalkmakta özel sektördeki birçok uygulama kamu sektörü tarafından uygulanmaktadır. İkinci olarak siyaset-yönetim dengesinin yeniden kurulması alanında kendini göstermektedir. Yeni yönetim şeklinde kamu yöneticileri kamu yöneticilerinin karar süreçlerini politikacılarla belirleyen kişiler değil kurumların teknik yöneticileri olmalarını ön görmektedir. Bunun için bürokrasinin daha fazla denetlenmesi gerekmektedir. Üçün olarak şeffaf ve dürüst yönetimde ise, kamu sektörü artık teknik ve siyasal bir olgu olarak değil etik kısmının da ön plana çıkarılması gerektiği belirtilmektedir. Bilgi edinme hakkı, katılım, etik değerlere, açıklığa büyük önem verilmektedir. Son olarak da merkeziyetçilikten uzaklaşma eğilimi kendini göstermektedir. Bunun temelinde ise verimlilik ve etkinlik sağlama, hizmeti halka yaklaştırma ve demokratik yönetimi sağlama amaçları yatmaktadır (Tutum, 1994:28-32).

Kamu yönetiminde yaşanan değişimde yeni anlayış, kurum ve yönetiminde yönetici ve personel arasındaki insani ilişkilerin varlığı, yönetim ile vatandaş arasındaki ilişkilerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca kurum içi ve kurum dışından yönetime katılma imkanlarının geliştirilmesi, mal ve hizmet üretiminde özellikle hedef kitlelerin beklentilerine, taleplerine öncelik verilmesi, hizmeti alanların memnuniyetinin üst seviyede olmasına özen gösterilmesi öne çıktığı görülmektedir.

2.1.Yeni Kamu Yönetimi

Hood yeni kamu yönetiminin yedi temel ilkesi üzerinde durmaktadır. Kamu sektöründe profesyonel yönetime geçiş ve kamu yöneticilerine özgürlük tanınması. Bu şekilde hesap verebilir bir yönetim sağlanacaktır. Performans hedefleri ve amaçların iyi belirlenmesi ile hesap verebilirlik ve verimlilik artacaktır. Prosedürlerden ziyade sonuçlara odaklanılmalıdır. Kamuda büyük yapıları küçük birimlere dönüştürülmesi sağlanmalıdır. Rekabetin kamu sektöründe artırılması gerekmektedir. Özel sektördeki yönetim tekniklerinin kamuya uyarlanması gerekmektedir. Ücret ve ödüller esnek bir yapıya kavuşmalıdır. Kaynak kullanımında tutarlı ve disiplinli olunmalıdır (Hood, 1991: 4-5).

Yeni kamu yönetimi anlayışının gelişmesiyle birlikte, bu alana yönelik yeni ve farklı görüşlerde ortaya çıkmıştır. Bu alandaki dikkat çeken çalışmalardan bir tanesi de H. George Frederickson'un "Yeni Bir Kamu Yönetimine Doğru" adlı çalışmasıdır. Bu çalışmada, kamu yönetiminin, halkın taleplerine, sorunlarına, beklentilerine daha çok verebilmesi gerektiği, hizmet sunumunda müşteri odaklı bir yaklaşımın olması gerektiği belirtilmektedir (Çevik, 2010:19).

Politt ise yeni kamu yönetiminin öne çıkan özellikleri olarak; girdi odaklılıktan, çıktı ve sonuç odaklı olmasını, performans yönetimine önem verilmesini, hiyerarşik bir yapılanma yerine, yatay bir yapılanmaya, kamu hizmetlerinin sunumunda piyasa mekanizmalarının öne çıkması, kamu ve özel sektör ilişkilerinin iç içe geçmesini saymaktadır. Ayrıca eşitlik, güvenlik, verimlilik ilkelerinin önemini vurgulamaktadır (Politt, 2002:474).

Yeni kamu yönetimi yaklaşımı hem halkın hem de kamu görevlilerinin idari ve siyasi düzeydeki politika yapım sürecine kendi kurum ve kuruluşlarının yönetimine katılımı desteklemektedir. Vatandaş konseyleri, anket, program değerlendirme, geri bildirim mekanizmaları yaygın bir şekilde kullanılmalıdır. Aktif ve katılımcı bir vatandaşlık yeni kamu yönetimi hareketinde önemli bir yer tutmaktadır. Demokratik ve katılımcı bir çalışma yaşamının olumlu sonuçlar getireceğine inanılmaktadır (Frederickson, 1996'akt Özgür, 2014: 202-203).

Yeni kamu işletmeciliğinin temel amaç ve özelliklerine baktığımız zaman;

- ✓ Üst düzey yöneticilerinin görev ve sorumluluklarını değiştirmek, örgütsel yapıda değişikliklere gidilerek bürokrasinin politika yapımı ve uygulanmasını birbirinden ayırmak
- ✓ Piyasa benzeri mekanizmalar aracılığıyla kamu kesiminde rekabeti sağlamak ve özendirmek, iç piyasalar oluşturarak hizmetin planlanmasını, üretimini ve sunumunu birbirinden ayırmak
- ✓ Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde rasyonel ve stratejik bir yaklaşımın benimsenmesi, kuraldan ziyade amaçların ön plana çıkarılmasını sağlamak
- ✓ Belirlenen performans hedeflerine ulaşabilmek için ve yöneticileri bunlardan sorumlu tutabilmek için kamu kuruluşlarındaki hiyerarşik düzeyleri azaltmak
- ✓ Kamu kuruluşlarının yapılarını daha esnek, şeffaf ve duyarlı, sorumlu kılmak
- ✓ İnsan kaynakları yönetiminde sorumluluğu merkezi personel kurumlarından hizmet kuruluşlarına devretmek (Ömürgönülşen, 2014: 22-23).

Modern demokrasilerin neredeyse tamamı temsili yönetim biçimi ile yönetilmektedir. Bu şu anlama gelmektedir, bürokrasi tarafından alınan kararları bir tarafa bırakırsak, siyasi kararların çok büyük bir bölümü seçilmiş temsilciler tarafından alınmaktadır. Kamu tercihi teorisinin bu alanda üç farklı konu üzerinde durmuş ve analizler yapmıştır. İlk üzerinde durulan kısım temsilcileri seçen seçmenlerin tercihlerinin nasıl oluştuğudur. İkinci olarak temsilcilerin seçilme yöntemleri ve son olarak da temsilcilerin karar alma süreçleri üzerinde durmuşlardır (Çoban, 2014:79).

Yeni kamu yönetimi, kamunun rolünü sorgulayarak yeniden tanımlamakta, piyasa kamu yönetimi için örnek alınacak bir model olarak görülmekte, kamu hizmetlerinde rekabet ortamının geliştirilmesi hedeflenmekte, bürokrasiyle mücadele edilmekte, hizmet sunumunun hizmeti alacaklara en yerden gerçekleştirilmesi, kamusal sorumluluğun yeniden belirlenmesi ve yönetime yeni aktörlerin dahil edilmesini ön görmektedir (Özer, 2005: 241-242).

Yeni yönetim tarzında bazı ilke ve yaklaşımlar ön plana çıkmaktadır. Bunlardan bir tanesi küçülmektir. Bu ilke gereği yönetimin hacim olarak faaliyet alanlarının küçültülmesini savunmaktadır. Yeni kamu yönetimi bunu yönetimi verimli kılarak ve masrafları olabildiğince azaltarak sağlamaya çalışmaktadır. Bir diğer yaklaşım, yönetim mantığının kamu yönetimine uyarlanmasıdır. Burada ise genellikle özel sektörde yer alan uygulamaların kamu yönetimine uyarlanması amaçlanmakta performans ölçümüne yönelik sistemler uygulanmaktadır. Bürokrasiyi azaltmakta yine yeni yönetim şeklinin öne çıkan özelliklerinden biridir. Burada ise hiyerarşi ve katılma süreçlerinden ziyade sonuçların üzerinde durulduğu görülmektedir. Kamu kuruluşlarının esnek bir yapıda olması amaçlanmaktadır (Weikart, 2001: 362-381).

Yeni kamu yönetimi aslında politikadan yönetime geçişi ifade etmektedir. Performans ölçümünü gündeme getirmektedir. Klasik bürokratik yapılanmadan yarı bağımsız bir yapılanmaya vurgu yapmaktadır. Girdi

kontrolünden ziyade çıktıya önem vermektedir. Reklam ve halkla ilişkilere önem verilmektedir (Dunsire, 1999: 369).

Müşteri odaklılık, yerele yönelme, ürün ve müşteriye katkısı olmayan unsurlardan uzaklaşmak, mevcut karmaşık sorunlarla uğraşmak yerine sorunları temelden çözmeye odaklanmak, zaman kayıpları azaltmak, teknolojiyi kullanarak maliyetlerde tasarruf sağlamak, yeni yapılar oluşturulurken örgüt kültürü ve stratejisine önem vermek gibi pek çok uygulama özel sektörde üzerinde uzun süredir durulan konulardır (Özer, 2005:235).

Yeni kamu yönetiminin temel özelliklerinden bir tanesi de özel sektörde uzun yıllardır uygulanan yöntemlerin kamuya uyarlanmasıdır. Yeni kamu yönetimi yaklaşımının vatandaş odaklı bir yönetim tarzını savunması vatandaş taleplerine karşı daha dikkatli bir yönetim yapılmasını, sunulan hizmetlerin belirli bir kaliteye sahip olmasını gerekli kılmaktadır. Böylece kamu yönetimi sadece siyasetçilere karşı değil topluma karşıda sorumlu hale getirmekte ve toplumu pasif bir birey olmaktan ziyade yönetimin önemli bir unsuru haline getirmeyi amaçladığını söyleyebiliriz.

3.KATILIMCI YÖNETİM

Katılım kavramı günlük dilde çok kullandığımız fakat oldukça da belirsiz bir kavramdır. Kimin, neye, ne zaman, nerede ve nasıl katılacağına göre kavramın yüklendiği anlam ve içeriği değişmektedir. Özel bir firmada çalışanların yönetsel kararlara katılmaları, bir dernekte görev alma, herhangi bir ekonomik, kültürel, siyasi bir olayın protestosu bunların toplumsal yansımalarına karşı sergilenen tutum ve davranışlar, merkezi ve yerel düzeyde siyasi kararları etkileme gibi birçok konu katılım kavramı içinde yer almaktadır (Çukurçayır, 2012:39).

Katılım, yönetim faaliyetlerinde yalnızca dolaylı olarak hükümet faaliyetlerine (oy kullanma gibi) dahil olma meselesi değil aynı zamanda politika yapım sürecine kapsamlı bir şekilde dahil olmayı da içermektedir (Glass and Newig, 2019:3).

Öncelikle katılım kavramını açıklığa kavuşturmamız gerekmektedir. Siyasi katılım, toplum üyesi bireylerin(vatandaşların) siyasi sistem karşısındaki, tutumlarını, davranışlarını, durumlarını belirleyen bir kavramdır. Katılma sadece seçimlerde oy kullanmaktan ibaret değildir (Kapani, 2014:144). Katılım, halkın ilgi duyduğu, kaygı duyduğu konuları ve ihtiyaçlarının, değerlerinin karar alma süreçlerine dahil edilmesidir. Doğrudan ve dolaylı katılım olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Oy kullanmak, vatandaşların kendilerini yönetecek temsilcilerini seçmeleri dolaylı katılıma örnek olarak gösterilebilir. Vatandaşların şahsen ve aktif olarak sürece katılmaları durumunda doğrudan katılımdan söz edebiliriz (Nabatchi, 2012:6).

Siyasi katılım kavramı günümüzde temsili demokrasinin değil katılımcı demokrasi kavramı içinde kendisine yer bulmaktadır. Katılımcı demokrasinin içinde elbette temsili demokrasinin birçok unsuru yer almaktadır. Bu sebeple genellikle uygulamada katılımcı demokrasi temsili demokrasinin yerine geçmekten ziyade onun eksikliklerini gidermeye çalışmaktadır. Temsili demokrasinin boşluklarını doldurmaya ve daha demokratik bir toplum meydana getirmeye çalışan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Bilgin ve Göregenli, 2002: 54).

Katılım farklı kategorilerde karşımıza çıkmaktadır. Halk katılımı, bireylerin farklı demokratik yapılara ve kurumlara dahil olmasıdır. Bu katılım farklı yazarlarca, dikey, siyasi, sivil katılım olarak da adlandırılmaktadır. Merkezi ve yerel seçimlerde oy kullanmak, meclis üyesi olmak bu katılım türüne örnek olarak gösterilebilir. Toplumsal katılım ise, bireylerin günlük yaşamlarının bir parçası olarak içinde yer aldıkları kolektif faaliyetleri içermektedir. Bir derneğe, sendikaya üye olmak, toplumsal bir gruba dahil olmak gibi faaliyetleri içermektedir. Bireysel katılım ise bireylerin günlük hayatlarının bir parçası olarak yaptıkları ve içinde yaşadıkları toplumun özelliğini gösteren seçimleri ve faaliyetleri kapsamaktadır. Dilekçe imzalamak, yardım kuruluşlarına bağışta bulunmak, yeşil enerji kullanmak buna örnek olarak gösterilebilir (Brodie vd, 2009: 6).

Günümüze demokrasinin evrensel bir değer olarak kabul edildiğini söyleyebiliriz. Demokrasi teorisine yönelik çalışmaların, önemli bir bölümünün katılımcılık düşüncesi etrafında geliştiği görülmektedir. Müzakereci demokrasi, güçlü demokrasi, genişlemeci demokrasi gibi birçok farklı katılımcı demokrasi modelini görmekteyiz. Bu modellerin ortak noktası, liberal temsili demokrasinin eleştirisi üzerine kurulmuş olmalarıdır (Tosun, 2005:25).

Temsili demokrasinin yaşadığı temsil sorununu giderek daha fazla eleştirilmeye başlanmasıyla, katılımcı demokrasi düşüncesinin gelişmeye başladığı, hem teori hem de uygulama alanında kendine yer bulmaya çalıştığını söyleyebiliriz. Zaten Yeni Kamu Yönetimi yaklaşımının da en önemli özelliklerinden biri de bireylerin yönetimde daha aktif bir rol üstlenmesinin gerektiği, katılımcı yönetim modellerinin geliştirilmesi gerektiğinin vurgulanmasıdır. Aksi takdirde sadece seçimlerden seçimlere oy kullanmakla sınırlı kalan bir demokrasi anlayışı karşımıza çıkmaktadır. Bunun önüne geçebilmek için vatandaşların görüş ve taleplerini dikkate alan kararların alınmasında, uygulanmasında vatandaşların katılımını artırmaya çalışan mekanizmalar geliştirilmeye çalışılmaktadır.

3.1. Katılımcı Yönetim Yaklaşımının Yararları

Bir toplumda katılımcı demokrasinin yerleşmesi yalnızca birey veya sivil toplumun mücadelesiyle gerçekleşmeyecektir. Bu nedenle geniş bir bakış açısıyla demokrasi ve katılım boyutunun belirlenmesi gerekmektedir. Buna bağlı olarak devlet kurumlarının içsel yapılanmalarının katılımcı demokrasiyi sağlayacak doğrultuda yeniden yapılanması gerekmektedir (Üstüner ve Keyman, 2012:329).

Katılım, iktidarın ve politika yapıcısı olarak hükümet ile politik ve sosyo ekonomik durum karşısında sivil haklara sahip olan halk arasında bir köprü vazifesi görmektedir (Fernandes vd, 2019: 106).

Ulusal ve yerel yönetimlerde katılımı savunanlar bunu dört temel nedene bağlamaktadırlar. İlk olarak katılım, bireyleri kendi yaşamlarını ilgilendiren kararlara doğrudan dahil olma imkanı sağlayarak demokratik kurumların meşruiyetini sağlama yolu olarak değerlendirilmektedir. İkinci olarak bireyleri karar alma süreçlerine dahil etmek, onları ortak bir amaç etrafında bir araya getirmekte bu da toplumsal bütünlüğü sağlamaya hizmet etmektedir. Üçüncü olarak kamu hizmetlerinin iyileştirilmesine ve hizmetlerin daha etkin sunulmasında bir araç olarak görülmektedir. Son olarak da katılım, siyasal faaliyet ve değişime katkıda bulunmaktan kişisel gelişim ve öz saygıda artışı sağlamaktadır (Brodie vd, 2009: 7).

Tablo1. Vatandaşların Yönetimin Karar Alma Süreçlerine Katılmalarının Avantajları

	Katılımın Vatandaşa Faydaları	Katılımın Hükümete Faydaları
Karar Sürecinde	Eğitim sayesinde hükümetten bilgi almak ve onları bilgilendirmek. Hükümet temsilcilerini ikna etmek. Aktif vatandaşlık yeteneği kazanmak.	Eğitim sayesinde vatandaşın bilgi olarak onları bilgilendirmek. Vatandaşları ikna ederek onların güvenini kazanmak. Stratejik ortaklıklar kurmak Kararlarına meşruiyet kazandırmak.
Sonuçlar	Tıkanıklıklar giderilerek sonuçlara ulaşmak. Politika sürecinde az da olsa müdahil olmak. Daha iyi politika ve uygulamaları yaşama geçirmek.	Tıkanıklıklar giderilerek sonuçlara ulaşmak. Dava masraflarından kurtulmak. Daha iyi politika ve uygulamaları yaşama geçirmek.

Kaynak. İrvin and Stansbury, 2004:56

Vatandaşların hem bireysel olarak hem de topluluk olarak politika sürecine dahil edilmeleri, politika sürecinin meşruiyetini artırma potansiyeline sahiptir. Her ne kadar belirli mekanizmalar mevcut olsa da bunların birçoğu politika oluşturma, karar verme sürecinde güçlü çıkar gruplarının etkisi altında kalmaktadırlar (Edwards, 2013:9).

4.HÜKÜMET PROGRAMLARINDA KATILIMCI YÖNETİM

4.1. 1980-1990 Arası Hükümet Programları

45.Hükümet Programı(13.12.1983-21.12.1987): 1980 askeri darbesi sonrasında seçimle kurulan ilk hükümetin programında demokrasi ve katılımcı yönetime yönelik şu ifadeler yer almaktadır.

“Demokrasinin Türk toplumunun ayrılmaz bir parçası haline getirilmesi için önümüzdeki beş yıl çok önemli bir fırsattır. Hükümet olarak, Yüce Meclisimizin de yardımlarıyla bu fırsatı en iyi şekilde kullanmaya kararlıyız”.

“Yüce Meclisin sayın üyeleri, Hükümetimizin millet ve devlet varlığında önemli olan temel görüşlerini ve ilkelerini sizlere şu şekilde özetlemek istiyorum: Hükümetimiz milliyetçi ve muhafazakâr, sosyal adaletçi, rekabete dayalı serbest piyasa ekonomisini esas alan bir hükümettir.”

“Hükümetimiz, katı ve dogmatik merkezi planlamanın tamamıyla dışında, demokratik kuruluşların ve fertlerin kabiliyetlerini ve teşebbüs güçlerini kullanmalarına ve geliştirmelerine imkân veren, düzenleyici yönlendirici ve denge kurucu bir planlama anlayışına sahiptir”.

“Demokratik nizam insan hak ve hürriyetlerine saygının en yüksek olduğu, insan hak ve hürriyetlerinin en iyi şekilde korunduğu rejimdir”.

“Millete en iyi hizmet verilebilmesi, devlet idaresinde milletin en iyi şekilde temsil edilebilmesi ancak demokratik nizam ile mümkün olabilir. Cumhuriyet, devlet ve demokrasi anlayışımızı mükemmel olarak ahenkleştiren bir idare şeklidir.”

“Mahalli seçimlerin bir an evvel yapılması ve mahalli idarelerin millet tarafından seçilmiş kimselerce yönetilmesi demokrasinin yerleşmesi bakımından önemlidir. Demokratik idare, sadece parlamentodan ibaret değildir. Mahalli idareleri, demokrasinin alt yapısını tamamlayan en önemli unsur olarak kabul ediyoruz”.

46.Hükümet Programı(21.12.1987-09.11.1989) 46. Hükümet programında demokrasi ve katılımcı yönetime yönelik şu ifadeler yer almaktadır.

“Türkiye Anavatan iktidarıyla, sivil idare döneminde Anayasasını değiştirebilen, demokrasinin geliştiği ve yerleştiği bir ülke hüviyetini kazanmıştır.”

“İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde ifadesini bulan bu hak ve hürriyetlerin sağlanması ve teminat altına alınması için hukuka bağlı ve hukukun üstünlüğünü esas alan devlet nizamını temel şart görürüz”.

“Millete en iyi hizmet verebilmesi, devlet idaresinde milletin en iyi şekilde temsil edilebilmesi ancak demokratik sistem ile mümkün olabilir. Demokrasi insan hak ve hürriyetlerine saygının en yüksek olduğu, insan hak ve hürriyetlerinin en iyi şekilde korunduğu sistemdir. Temel vasıfları adalet ve hukukun üstünlüğü olan demokratik sistem, insan şeref ve haysiyetinin, söz, düşünce, kanaat, din ve vicdan hürriyetinin en güvenilir teminatıdır”

“Demokratik sistemi, insan hak ve hürriyetlerini zedelemeye, tahrip etmeye, ortadan kaldırmaya yönelik her türlü hareketin karşısındayız.”

“Hükümetimiz, katı ve dogmatik merkezi planlamanın tamamıyla dışında, demokratik kuruluşların ve fertlerin kabiliyetlerini ve teşebbüs güçlerini kullanmalarına ve geliştirmelerine imkân veren, düzenleyici, yönlendirici ve denge kurucu bir planlama anlayışına sahiptir”.

“Hükümetimiz milliyetçi ve muhafazakâr, sosyal adaletçi, rekabete dayalı serbest piyasa ekonomisini esas almaktadır”

“Mahalli idarelerin yetkilerini artırdık. Çeşitli mevzuat düzenlemeleri ile mahalli idarelere çalışma serbestisi sağladık. Böylece mahalli hizmetlerin vatandaşın ihtiyaçlarına arzı süratlendi ve kolaylaştı. Mahalli idareleri güçlendirerek demokrasinin en küçük birimlere kadar uzanmasını ve bir hayat tarzı olarak yerleşmesini sağladık”

47.Hükümet Programı(09/11/1989-23/06/1991) 47. Hükümet programında demokrasi ve katılımcı yönetime yönelik şu ifadeler yer almaktadır.

“Değerli milletvekilleri, iktidarımız döneminde geride bıraktığımız yıllar, siyasi ve ekonomik istikrarın güçlendiği, sosyal problemlerin çözülerek hafiflediği; herkesin, yarınından emin ve geleceğe güvenle baktığı; demokrasinin, bütün kurumlarıyla yerleştiği; insan haklarına saygının, büyük duyarlılık içerisinde sürdürüldüğü, ülke itibarının arttığı parlak bir dönem olmuştur.”

“Türkiye, Anavatan İktidarıyla, sivil idare döneminde Anayasasını değiştirebilen, demokrasinin geliştiği ve yerleştiği bir ülke hüviyetini kazanmıştır”.

“... Muhterem milletvekilleri, millete en iyi hizmet verilebilmesi, devlet idaresinde milletin en iyi şekilde temsil edilebilmesi ancak demokratik sistem ile mümkün olabilir. Demokrasi, insan hak ve hürriyetlerine saygının en yüksek olduğu, insan hak ve hürriyetlerinin en iyi şekilde korunduğu sistemdir”.

“Demokratik sistemi, insan hak ve hürriyetlerini zedelemeye, tahrip etmeye, ortadan kaldırmaya yönelik her türlü hareketin karşısındayız. Demokratik düşünce ve haklara karşı olan her çeşit rejimi ve tasarrufu reddederiz”.

“Hükümetimiz, katı ve dogmatik merkezi planlamanın tamamıyla dışında, demokratik kuruluşların ve fertlerin kabiliyetlerini ve teşebbüs güçlerini kullanmalarına ve geliştirilmesine imkân veren, düzenleyici, yönlendirici ve denge kurucu bir planlama anlayışına sahiptir”.

“Değerli milletvekilleri, hükümetimiz, milliyetçi ve muhafazakâr, sosyal adaletçi, rekabete dayalı serbest piyasa ekonomisini esas almaktadır.”

“Dünyanın, Türkiye'nin ve insanlarımızın sürekli bir değişiklik içerisinde olduğunu biliyoruz. Biz, değişimin ilerisindeyiz ve Türkiye'yi çağdaş, dinamik ve modern, demokrasinin bütün müesseseleri ile yerleşmesine çalışan bir toplum haline getirmeye gayret ediyoruz”

1980 sonrası hükümet programlarını incelediğimiz zaman ağırlıklı olarak ekonomi, ticaret, sanayi konuları yer aldığı görülmektedir. Kamu yönetiminde yaşanan değişim ve dönüşüm yaklaşımının bu yıllardaki hükümet programlarında kendisine fazla yer bulamadığı görülmektedir. Katılımcı yönetim anlayışına yönelik doğrudan bir yaklaşım, ifade yer almamakta, demokrasi ve insan haklarına yönelik ifadelere yer verildiği görülmektedir.

4.2. 1990-2000 Arası Hükümet Programları

48.Hükümet Programı(23.06.1991-20.11.1991)

“Hükümetimiz de, aynı temeller üzerinde, milliyetçilik, muhafazakârlık, sosyal adaletçilik, rekabete dayalı serbest piyasa ekonomisi esaslarına dayalı olarak, kalkınmaya açık, medenî, müreffeh, büyük ve güçlü bir Türkiye için çalışmak azmindedir.”

“Partimiz, demokratik siyasî mücadelede tek yolu ikna, uzlaşma ve fikirlere hürmet olarak gören; hür, bağımsız, gelişmiş, itibarlı, büyük ve güçlü Türkiye idealine ulaşmayı gaye edinmiş bir siyasî partidir”

“Huzur ve güvenin bedelinin, demokratik nizamdan, insan hak ve hürriyetlerinden vazgeçmek olamayacağına samimiyetle inanmaktayız.”

49.hükümet Programı(20.11.1991-25.06.1993)

“Türkiye, Birleşmiş Milletler ölçülerine göre insan hakları ve demokrasi değerlendirmesinde 66. sıraya düşmüştür”

“Özgürlükçü, katılımcı ve her anlamda tam demokratik rejim, Türk milletinin vazgeçilmez, feda edilemez, ödün verilemez, yaşam tarzıdır.”

“Özetlemek gerekirse; ülkemiz, çağdaş ve tam demokratik bir sivil toplum anayasası ihtiyacı içindedir.”

“Kamu görevlilerine sendikal hak ve özgürlüklerini tanıyacak gerekli yasal düzenlemeler yapılacak; bunun anayasal yönü için gerekli girişimler başlatılacaktır.”

“Hükümet ve hükümet dışı kuruluşlarla yerel yönetimlerin kadınlarla ilgili çalışmaları, işbirliği ve koordinasyon içinde değerlendirilerek kadınlara ilişkin politikalar oluşturulacaktır”.

“Günümüz dünyasının, özellikle 80'li yılların ikinci yarısından bu yana, barışa yönelik demokratikleşme ve işbirliği doğrultularında hızlanan evrimi, 20. yüzyılın son on yılına girilirken büyük çaplı ve çok yönlü, köklü değişikliklerle yeni bir ivme kazanmış bulunmaktadır”

49.hükümet programında katılımcı yönetim anlayışına yer verildiği görülmektedir. Ayrıca demokrasinin oldukça önemli bir yaşam tarzı olduğuna vurgu yapılmaktadır. Bu hükümet programında özellikle, demokrasi ve katılımcı yönetim ve işbirliğine vurgu yapılmaktadır.

50.Hükümet Programı(25.06.1993-05.10.1995)

“Türk devletinin bölünmez bütünlüğü ve demokratikleşme süreci içinde, çağdaş değerlerin önünde duran yasa ve engelleri tek tek ayıklayıp kaldırmak kararındayız. Kendimiz için ve halkımız için. Halkımızın, çoğulcu demokrasi içinde demokratik katılımını güçlendirmek amacıyla, kişi hak ve hürriyetlerini, güvence altına almak zorundayız.”

“Özgürlükçü, çoğulcu ve her anlamda tam demokratik rejimden vazgeçemeyiz. Bundan asla ödün veremeyiz.”

“Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; artık şeffaf olma dönemidir. Bunun gereğini her yerde, bütçede de yapmayı yine biz başlatacağız ve siz de bunu alkışlayacaksınız; çünkü şeffaflıktan yanasınız”.

“Devletin yeniden yapılanması programı içinde, yeni ve kapsamlı bir yerel yönetimler düzenlemesine gidilecektir”.

51.Hükümet Programı(05.10.1995-30.10.1995)

“Demokratikleşme yolunda tarihi adımları bu hükümet atacaktır.”

“Demokratikleşme standartlarının yükseltilmesini sağlayacak yasaların gerçekleştirilmesi.”

“İnsan hakları ve demokratik reform, bugün, uluslararası ilişkilerin önde gelen konu ve koşullarından birisi olmuştur. Batı camiası içinde yer alan Türkiye, kendisini imzasıyla bağlayan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesiyle ve milletlerarası hukuk alanındaki diğer yükümlülükleriyle uyum halinde olmak zorundadır”

52.Hükümet Programı (30.10.1995-06.03.1996)

“Demokrasi, zor bir rejimdir; maddî ve manevî maliyeti yüksektir. Yavaş işlediğinden, zaman kaybına yol açtığından şikâyet edilir. Ancak, insan onuruna yakışan tek meşru yönetim biçimi, demokrasidir. Eksikliklerini, yanlışlıklarını telafi etme imkânına sahip tek yönetim, yine demokrasidir. Demokrasi içinde çare bulmak, halkın beklentilerine cevap vermek ve yönetim mekanizmalarını işletmek, ülke menfaatlerini her şeyin önüne çıkarmayı ve demokratik hoşgörü ile karşılıklı saygıyı gerektirir.”

“52’nci hükümet, demokratik yapılanmanın ve bölgesel kalkınmanın temel taşları olan yerel yönetimlerin, katılımcı demokrasinin gereklerine uygun olarak, yeni bir yapıya kavuşturulmasından yanadır”

53.Hükümet Programı (06.03.1996-28.06.1996)

“Devlet idaresinin yeniden yapılanması konusunda kararlıyız. Bu yeniden yapılanmada getirilecek olan düzenlemeler, kişiyi, hak ve hürriyetleri ile birlikte korumaya ve geliştirmeye yönelik olacaktır. Devlet, asli görevlerine dönecek ve vatandaşa hizmet verme amacıyla yeniden yapılandırılacaktır. Devletin yeniden yapılanmasında hizmetin gerekli kaldığı büyüklükte, verimli bir devlet yapısına geçilmesi temel hedefimizdir. Bu yaklaşımda, devletin ekonomik faaliyetlerden çekilmesi, asli görevlerine dönmesi ve bürokratik engellerin kaldırılması ana kuraldır.”

“Mahalli idarelerin mümkün olan hizmet ve faaliyetlerinin özelleştirilmesi özendirilecek ve yönlendirilecektir”.

“Çağdaş yönetim tekniklerinin hayata geçirilmesi yoluyla ve vatandaşa güven esasına dayalı olarak, bürokrasinin en aza indirilmesi ve yönetimin şeffaflaştırılarak vatandaş nezdinde güven unsurunun artırılması önemlidir”

“Devlet yönetiminde şeffaflık ve açıklık esastır”.

54.Hükümet Programı (28.06.1996-30.06.1997).

“Bu çerçevede, millet egemenliğinin temel şartı olan sosyal, iktisadî ve siyasî çoğulculuk ve katılımcılığın hâkim olduğu gerçek ve güçlü bir demokratik ortamın vazgeçilmez olduğunu bir defa daha ifade etmekte yarar görüyorum.”

“Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; hukuka ve insan haklarına bağlı, demokratik bir devlet anlayışını tavizsiz şekilde uygulayacağız”

“Devletin işleyişinde etkinlik sağlanacak ve bürokrasi en aza indirilecek, hızlı kalkınmayı ve gelişmeyi önleyen bütün engellerin kaldırılmasına özel önem verilecektir.”

55.Hükümet Programı (30.06.1997-11.01.1999)

“Demokrasimizin eksikliklerini gidermek için gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Kendi insanımıza borcumuzun bir gereği olarak, insan hakları açısından, Türkiye, çağımızın en üst düzey ülkeleri arasına çıkarılacaktır. Hükümetimiz, hukukun üstünlüğü ilkesine bağlı kalarak, demokratik rejimi tüm kurumlarıyla eksiksiz olarak işletmeyi taahhüt etmektedir.”

“Kişi hak ve özgürlüklerinin korunması, geliştirilmesi, modern devlet olmanın ve demokrasinin vazgeçilmez unsurlarıdır. Demokrasinin olmadığı yerde basın özgürlüğünden, basın özgürlüğünün olmadığı yerde kişisel hak ve özgürlüklerden, demokrasiden, hukukun üstünlüğünden söz edilemez”

“Kamu yönetimine güvenin temel koşullarından biri de, idarî işlemlerde gizlilik ilkesine sığınmamaktır. Biz, Türkiye'nin çağdaş ülke olması, demokrasinin tam işleyebilmesi için idarî işlemlerde gizlilik ilkesinin terk edilerek açıklık ilkesine geçilmesinin gerekliliğine inanıyoruz”

“Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasında amaç, devleti hizmet sunan, vatandaşlarına güvenen, onlara güven veren ve bireyi ön plana çıkaran bir yapının oluşturulmasıdır. Ülkemizde kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması kaçınılmazdır. Bu yeniden yapılandırma ile merkezî yönetim hantallıktan kurtarılarak halkın devletle bütünleşmesi sağlanacaktır.”

“Kamu yönetiminin iyileştirilmesiyle birlikte yerel yönetimlerin etkinleştirilmesi ve güçlendirilmesi de ele alınacaktır. “

“Yerel hizmetlere ilişkin kararların alınması, uygulanması ve denetlenmesi süreçlerinde demokratik katılımı ve şeffaflığı sağlayıcı tedbirler alınacaktır”

57.Hükümet Programı(28.05.1999-18.11.2002)

“Kamu yönetiminde ve kamu hizmetlerinde adaletli, şeffaf, verimli ve katılımcı bir yönetim anlayışı benimsenecektir”.

“Yerel ve merkezî kamu kurum ve kuruluşlarının daha süratli, etkin ve ekonomik çalışmasını sağlamak amacıyla ileri elektronik teknolojilerden yararlanılacaktır””.

İdari yapılanmamız için artık bir zorunluluk olan yerel yönetimler ile merkezi yönetim arasında görev, yetki ve kaynak paylaşımı, yerel yönetimler yasasıyla, hükümetimiz döneminde yeni bir düzene kavuşturulacaktır”

1990 sonrası hükümet programlarına baktığımız zaman, kamu yönetimi alanında yaşanan değişim ve dönüşümlere yer verilmeye başlandığını görmekteyiz. Özellikle 55. Hükümet Programında kamu yönetiminin artık önemli bir değişim sürecine girdiğinin, bu alanda yapılması gereken düzenlemelerin gerekliliğinden söz edilmektedir. Ayrıca bu yıllarda hazırlanan hükümet programlarında sadece demokrasi ve insan haklarına yönelik ifadelerle yer verilmemekte katılımcı yönetim anlayışının önemi, birlikte yönetimin önemine yer verildiği görülmektedir. Yeni kamu yönetimi yaklaşımında kendisine yer bulan kavramların, bu yıllarda hazırlanan hükümet programlarında kendisine yer bulmaya başladığı görülmektedir.

4.3. 2000 Sonrası Hükümet Programları

58.Hükümet Programı (18.11.2002-14.03.2003)

“Çalışmalarımızı, başta muhalefet partimiz olmak üzere (Cumhuriyet Halk Partisi ve Sayın Genel Başkanı Deniz Baykal) toplumun tüm kesimleriyle diyalog ve işbirliği içinde, demokratik ve şeffaf bir ortamda sürdüreceğiz. Çoğulcu bir demokrasi anlayışıyla, hukuka ve insan haklarına saygı temelinde, sayısal üstünlüğün her şey demek olmadığını bilerek, atılacak önemli adımlarda toplumsal mutabakat oluşturmak yönünde azamî gayret göstereceğiz”

“Bu vizyonu gerçekleştirme yolunda hükümetimizin misyonu ise, siyasî iktidarı halkın talep ve beklentileri doğrultusunda kullanmak.”

“Değerli milletvekilleri, Türkiye’de demokrasi ve piyasa ekonomisinin yerleşmesine bağlı olarak sivil toplum güçlenmektedir”.

“Hükümetimiz, insan haklarına dayanan ve eksiksiz işleyen demokratik bir yönetimin hayata geçirilmesi için sivil toplumun güçlenmesini ve “yönetişim” anlayışı içinde etkili bir kamuoyu denetimini kaçınılmaz görmektedir”.

“Hükümetimiz, sivil toplum kuruluşlarının yönetime daha aktif katılımıyla temsili demokrasinin katılımcı demokrasiye doğru gelişmesine katkı sağlayacaktır. Böylece, vatandaş, sadece seçimden seçime değil, güncel gelişmeler içinde iradesini yönetim sürecine yansıtma fırsatı kazanacaktır. Hükümetimiz, yönetime katılımı engelleyen yasal ve idarî etkenleri kaldıracak, kamu yönetimine sivil toplumun daha aktif katılımını

sağlayacaktır. İş dünyası, sendikalar, meslek odaları, çiftçi örgütleri ve gönüllü kuruluşların sorunlarını, hizmet alanlarındaki kamu görevlileriyle birlikte çözmelerini kolaylaştırıcı mekanizmaları geliştirecektir”.

“Hükümetimiz, çoğulcu demokrasi ve rekabetçi piyasa anlayışının bir gereği olarak, modern toplumlarda doğru bilgi edinme ve denetim görevi yürüten medyanın çoğulcu ve rekabetçi bir yapıda gelişmesini savunur”

“Sayın milletvekilleri, kamu yönetiminde tepeden inmece ve tek yönlü anlayışlar terk edilecektir. Bu bağlamda, devlet-toplum diyaloguna ve eğitim, sağlık, çevre gibi sosyal boyutu olan hizmetlerde işbirliğine dayanan modeller geliştirilecektir.”

“Hükümetin ve kamu yöneticilerinin hesap verme sorumluluğunu geliştirecek ve gözetecek mekanizmaları kuracak,

“Katılımcılığı, kamu kesimi ile toplum arasında diyalogu ve işbirliğini besleyecek etkin bir mekanizma olarak destekleyecek”,

“Yönetim ve karar alma sürecinin her aşamasında toplam kalite anlayışını benimseyecek, belirsizlikleri azaltacak, “öngörülebilir” bir yönetim sağlayacak,”

“Bilgi edinme hakkı, toplumun bütün kesimlerine yaygınlaştırılacak ve bunu sağlamak için “vatandaşın bilgi edinme hakkı kanunu” çıkarılacaktır.”

59.Hükümet Programı(14.03.2003-29.08.2007)

“Bize göre, katılımcı demokrasiden yoksun siyasal davranışlar, devletin sahip olduğu denetim gücüyle ara kurumlarda geniş tahribat meydana getirmiş ve özgürlüğü büyük ölçüde kullanılamaz hale getirmiştir. Bize göre, demokratik bir toplumda sivil toplum örgütleri büyük önem taşırlar”

“Kamu yönetimi sistemimizin, çağdaş bir yönetim anlayışına uygun bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir. Hükümetimiz, bu dönüşümü sağlamak kararlılığındadır. Bu kapsamda, merkeziyetçi ve hantal yapıların aşılması bakımından, katılımcı ve çoğulcu demokrasi ve yönetimde etkinlik ilkeleri doğrultusunda, hükümetimiz döneminde, kapsamlı bir yerel yönetim reformu gerçekleştirilecektir”

“Yerel düzeyde demokratikleşmeye önem verilecek, seçimlerle oluşan yerel organlar üzerindeki merkezi idarenin denetimi, hukuka uygunluk denetimiyle sınırlandırılacaktır”

“Şeffaflık ve hesap verilebilirlik uygulamaya konulacak”.

60.Hükümet Programı(29.08.2007-06.07.2011)

“Yeni anayasa, olabilecek en geniş toplumsal uzlaşmayla hazırlanmalıdır”.

“Hükümetimiz, demokrasinin daha da kökleşmesi için sivil toplumun güçlenmesini ve etkili bir kamuoyu denetimini gerekli görmektedir. Hükümetimiz, çoğulcu ve katılımcı demokratik siyasal sürecin sivil toplum örgütlerine daha fazla açılmasına ve siyasal karar alma süreçlerinde ilgili toplum kesimlerinin görüş ve önerilerini almaya devam edecektir”.

“Geçtiğimiz dönemde yönetimde dağınıklığı gidermek, aşırı merkezileşmeyi önlemek ve vatandaşlarımıza daha iyi hizmet sunabilmek için önemli düzenlemeler ve uygulamalar gerçekleştirilmiştir”.

61.Hükümet Programı(06.07.2011- 29.0.2014)

“Demokrasinin tüm kurum ve kurallarıyla yerleştirilmesi, eksik demokrasiden ileri demokrasiye geçişin tam olarak sağlanması üçüncü dönemde de temel hedefimiz.”

“Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; bu dönemdeki demokratikleşme hedefimizi “İleri demokrasi” olarak belirledik”

“Toplumsal kesimlerin tümünün katılımıyla yürüyen tartışmalar, akademik incelemeler, siyasi partilerimizin ve sivil toplum kuruluşlarının önerileri yaşanan sorunlara çok daha derinlemesine yaklaşma imkânı sağladı”

“Bugüne kadar idarede, merkeziyetçi, içe kapanık, kartasiyeciliğe dayalı, katı hiyerarşik yapıların aşılması için çeşitli reformlar yaptık. İlk defa kamu yöneticileri için etik kurallar getirdik, denetim mekanizmaları kurduk”.

“Vatandaş ve sonuç odaklı yönetim anlayışımız önümüzdeki dönemde de hız kesmeden devam edecek”.

62.Hükümet Programı(29.08.2014- 28.08.2015)

“Demokratikleşme, AK Parti iktidarlarının büyük reformlar gerçekleştirdiği bir alandır. Hükümetlerimiz, demokrasiyi ve demokratikleşmeyi dinamik bir süreç olarak görmekte, insanı ve toplumu, siyasetin asli öznesi olarak kabul etmektedir”

“Hükümetlerimiz, temsili demokrasiyi katılımcı demokrasinin bir alternatifi değil, hazırlayıcısı olarak görmektedir. Katılımcı demokrasinin hayata geçmesi için öncelikle temsili demokrasinin kurumsallaşması, milli iradeyi örseleyen siyaset-dışı odakların etkinliklerinin sınırlandırılması, toplumsal eğilimlerin demokratik süreçlerle siyasete yansımalarının garanti altına alınması gerektiğine inanıyoruz.”

“Temsili demokrasimizi siyasi ve demokratik katılım ile taçlandırmak bu dönemdeki ana hedefimiz olacaktır. Bu hedefe yönelik olarak, hükümetimiz sivil toplum kuruluşlarının yönetime daha aktif katılımı ile temsili demokrasinin katılımcı demokrasiye doğru gelişmesine katkı sağlayacaktır”.

“Çoğulcu, eşitlikçi ve katılımcı demokrasi hedefimiz, Türkiye’ye dünya demokrasileri sıralamasında sınıf atlatacaktır”.

64.Hükümet Programı(24.11.2015-24.05.2016)

“Demokratikleşme ve adaleti insan onurunun yüceltilmesinin bir gereği olarak gördüğümüz gibi, ekonomik ve sosyal gelişmemizde de kritik bir zemin olarak değerlendiriyoruz”

“Demokratikleşmeyi dinamik bir süreç olarak görmekteyiz”

“Demokrasi yürüyüşümüzü; toplum-siyaset-devlet arasındaki engellerin kaldırılması ve toplumsal talep ve eğilimlerin siyasette ve devlet idaresinde esas alınması anlayışı üzerine bina ediyoruz”

“Sivil toplumun geliştirilmesi ve güçlendirilmesine dair çerçeve yasa çıkaracağız”

“Hükümetlerimiz döneminde, yöneten ve yönetilenlerin sorunları birlikte tanımlaması, birlikte çözümler araması gayreti içerisinde olduk. Halkımıza kurallar dayatma yerine, halka hizmet yolunda hayati kolaylaştırıcı adımlar atmaya esas aldık”

“Kamu yönetimi, ülkemizin toplam kalitesi bakımında kritik öneme sahiptir. İyi işleyen, şeffaf ve hesap verme sorumluluğu olan kamu yönetimi, aynı zamanda ekonominin ve sivil toplumun da elverişli bir ortamda gelişimini kolaylaştırır”

“Kamu idaresini vatandaşlarımızın ihtiyacı olan hizmetlere odaklı, dış çevreye açık, rekabetin ve bilgi toplumunun gereklerine uygun hale getireceğiz”.

“64. Hükümet olarak, devletin gerçek ve tek sahibi olarak gördüğümüz vatandaşlarımız adına yürüttüğümüz tüm işlerin şeffaf, katılımcı ve hesap verebilir bir biçimde gerçekleşmesini temel ilke olarak benimsiyoruz”.

“Katılımcı demokrasimizi, şeffaflığı artan ve daha hesap verebilir bir yönetim anlayışıyla güçlendirecek; her türlü yolsuzlukla mücadelemizi kararlılıkla sürdüreceğiz.”

65.Hükümet Programı(24.05.2016-09.07.2018)

“Cumhuriyetimizin 100. Yılı olan 2023’e yürürken, önceliğimiz; ülkemizin çoğulcu, özgürlükçü, demokratik, sivil, milli ve hukukun üstünlüğüne dayanan bir anayasaya sahip olmasını sağlamaktır”

“Demokrasi yürüyüşümüzü; toplum-siyaset-devlet arasındaki engellerin kaldırılması, toplumsal taleplerin siyasette ve devlet idaresinde esas alınması anlayışı üzerine bina ediyoruz”.

“Kamu yönetiminde şartların ve anlayışların değişimi içinde, yenilikçi ve vatandaş memnuniyetini esas alan bir yaklaşımı benimsiyoruz. Bürokratik atalet ve rutinleşmeye karşı katılımcı bir anlayış içerisinde, yönetim anlayışımızı, yapımızı ve uygulamalarımızı gözden geçiriyoruz”

“65’inci Hükümet olarak, devletin gerçek ve tek sahibi olarak gördüğümüz vatandaşlarımız adına yürüttüğümüz tüm işlerin katılımcı bir anlayışla her türlü denetime açık ve hesap verebilir bir biçimde gerçekleşmesini temel ilke olarak benimsiyoruz”.

2000'li yıllardan günümüze kadar geçen süreçteki hükümet programlarını incelediğimiz zaman, özellikle çalışmanın ilk bölümünde ele aldığımız kamu yönetiminde yaşanan değişim ve dönüşüm ile yeni kamu yönetimi yaklaşımına yönelik birçok kavramının düzenlemenin kendisine yer bulduğunu görmekteyiz. Şeffaflık, denetim, hesap verebilirlik, etik gibi pek çok konu bu yıllarda hazırlanan hükümet programlarında yer verilen kavramlar olmuştur. Demokrasinin tek başına yeterli bir kavram olmadığı, katılımcı yönetim anlayışının, birçok alanda kendisine yer bulması gerektiği belirtilmiştir. Yeni kamu yönetimi yaklaşımında kendisine önemli bir yer bulan sivil toplum kuruluşları da yine bu dönemde hazırlanan hükümet programlarında önemli bir yer tutmaktadır.

5.SONUÇ

1980 sonrası, dünya genelinde birçok alanda hızlı bir değişim ve dönüşüm süreci yaşanmıştır. Sadece özel sektörü değil kamu yönetimini de derinden etkilemiştir. Küreselleşmenin ve neoliberal politikaların etkisiyle geleneksel kamu yönetimi anlayışı sorgulanmaya başlanmış ve kamu yönetimine yönelik yeni arayışlar, örgütsel, yapısal düzenlemeler kendini göstermeye başlamıştır. Ekonomide, teknolojiye, toplumsal hayatta meydana gelen hızlı değişim ülkelerin yönetim yapılarını da etkileşim ve beraberinde bir değişim sürecini başlatmıştır. Geleneksel kamu yönetiminin sorunları aşamaması yeni arayışları beraberinde getirmiş ve Yeni Kamu Yönetiminin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Yeni Kamu Yönetimi, Geleneksel Kamu Yönetimini eleştirip, farklı uygulamalar öne sürerken beraberinde önemli tartışmaları da getirmiştir. Yeni Kamu Yönetimi ile özel sektörde uygulanan ve hakim olan bir takım yönetim tekniklerinin kamu yönetiminde de uygulanmaya başlanması gerektiği ileri sürülmekte ve buna yönelik gerek yasal gerek idari düzenlemelerin yapılmaya başlandığı görülmektedir. Yeni Kamu Yönetimi tarafından öne sürülen, katılımcı yönetim, hesap verebilirlik, bilgi edinme, etkin ve verimli bir yönetim, saydamlık, denetim, performansa dayalı bir yönetim, vatandaş memnuniyeti yapılan düzenlemelerde kendine yer bulan kavramlar, hedefler olarak öne çıkmaktadırlar.

Katılımcı yönetim ve demokrasi yeni yönetim yaklaşımında kendine yer bulan kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Her iki kavrama vurgu yapılmakta, geliştirilmesi ve güçlendirilmesi gerektiği konusunda öneriler, düzenlemeler yapılmaktadır. Sadece seçimden seçime oy kullanmadan ibaret olan bir demokrasi anlayışının yetersiz olduğu, bireylerin kendilerini, yaşadıkları yerleri ilgilendiren kararlarda politikalarda gerek belirleme sürecinde gerek uygulanma sürecinde aktif rol almaları gerektiği ileri sürülmektedir. Katılımcı bir yönetim anlayışının gerek yönetim açısından gerek yönetilenler açısından olumlu yanlarının olduğu belirtilmektedir. Bu kapsamda mevcut yönetim şekillerinin katılımcı bir yönetime cevap vermekte zorlandığı ve yeni arayışlara girildiği, katılımı artıracak mekanizmalara yer verildiği görülmektedir.

Dünyada meydana gelen bu değişim ve dönüşümden Türkiye'de etkilenmiş, kamu yönetimi alanında birtakım düzenlemelere, yeniliklere gidilmiştir. Yeni Kamu Yönetimine geçiş sürecinde Türkiye'nin bu konuda yaklaşımını, politikalarını inceleyebilecek en önemli kaynaklardan biri de hiç şüphesiz hükümet programlarıdır. Çalışmada hükümet programları üç dönem halinde ele alınmış ve incelenmiştir. 1980-1990 arasındaki hükümet programlarında özellikle ekonomiye ağırlık verildiği, Yeni Kamu Yönetimi yaklaşımına yönelik ilkelerin henüz hükümet programı düzeyinde kendisine yer bulamadığı görülmektedir. Sadece demokrasi ve demokrasinin güçlendirilmesi gerektiği ifadelerine yer verilmekte kamu yönetiminin yaşadığı değişim ve dönüşüm sürecine yer verilmemektedir. 1990 sonrasındaki hükümet programları incelendiği zaman demokrasi, katılımcı yönetim gibi kavramların kendisine daha fazla yer bulmaya başladığı görülmektedir. Kamu yönetimi alanında dünya genelinde önemli bir değişim ve dönüşüm sürecinin başladığı buna yönelik düzenlemelerin yapılması gerektiği hükümet programlarında kendisine yer bulmaya başlamıştır. Yeni Kamu Yönetimi kapsamında öne çıkan ilkelerin ve düzenlemelerin 2000 sonrası hükümet programlarında ağırlıklı olarak kendisine yer bulduğu görülmektedir. Saydamlık, katılımcı yönetim, şeffaflık, hesap verebilirlik, bilgi edinme hakkı, denetim, performansa dayalı bir yönetim tarzı gibi Yeni Kamu Yönetimi kapsamında öne çıkan ilkelere bu yıllardan sonraki hükümet programlarında yer verilmektedir. Bu ilkelerin önemi, hayata geçirilmesi gerektiği, uygulanmasına yönelik öneriler ve tavsiyelerin hükümet programlarında artan bir şekilde kendine yer bulduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aykaç, B.(2001). “Kamu Yönetiminde Kriz ve Kriz Yönetimi”, Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi, (2), 123-132
- Bilgiç, V. (2008). “Küreselleşme Sürecinde Kamu Hizmetinde Dönüşüm”, B. Parlak (Ed). Kamu Yönetiminde Yeni Vizyonlar. (s. 93-118). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Bilgin, N ve Göregenli, M.(2002). “Kentsel Katılım ve Çoğulculuk”, Edt. Ferzan Yıldırım, Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, Demokrasi Kitaplığı, İstanbul
- Brodie, E. Cowling, E. Nissen, N(2009). Katılımı Anlamak: Bir Literatür Taraması, TEPAV
- Çevik, H. H. (2010). Kamu Yönetimi. Ankara: Seçkin
- Çoban, A.R. (2014): “Kamu Tercihi Teorisi” Edt. H. Özgür. M. Acar içinde, Çağdaş Kamu Yönetimi I. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çukurçayır, M.A. (2012). Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi, Çizgi Kitabevi
- Drucker, P. (1991). Yeni Gerçekler, İş Bankası Yayınları, Ankara
- Dunsire, A. (1999). “ Then and Now Public Administration, 1953-1999”, Political Studies, 47, 2. 360-378.
- Edwards, L.V. (2013). “A Theory of Participation For 21st Century Governance”, International Journal Of Organization Theory and Behavior, 16 (1), 1-28
- Fernandes, R.A; Panjaitan, B.R. and Solimun. (2019). “ The Effect of Community and Company Participation and Implementation of Good Forest Fire Governance on the Forest Fire Policy in Indonesia”, Journal of Science and Technology Policy Management 10(1) pp. 102-115
- Eryılmaz, B. (2011). Kamu Yönetimi. Ankara: Okutman Yayıncılık.
- Glass, L.M and Newig, J.(2019). “Governance For Achieving the Sustainable Development Goals: How Important are Participation, Policy Coherence, Reflexivity, Adaptation and Democratic Institutions?”, Earth System Governance, 2
- Hood, C (1991). “A Public Management For All Seasons?”, Public Administration Review, Spring Vol. 69, 3-19.
- Irvin, Renee A. and Stansbury, John (2004). “Citizen Participation in Decision Making: Is It Worth the Effort?” Public Administration Review, Vol. 64, No. 1, (55-65).
- Kapani, M. (2014). Politika Bilimine Giriş. Ankara: Bilgi
- Marcon, G.(2014). “Public Value Theory In The Context Of Public Sector Modernization”, Public Value Management, Measurement and Reporting Studies in Public and Non-Profit Governance, Vol 3, 323-351
- Nabatchi, T. (2012). A Manager's Guide to Evaluating Citizen Participation, IBM Center for The Business of Government.
- Nohutçu, A. ve Balcı, A. (2003). “Kamu Yönetiminin Yeni Perspektif ve Dinamizmi: Kamunun Yönetilmesinden Kamunun Yönetmesi Anlayışına Doğru”, Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar, (Ed: A. Balcı ve A. Nohutçu) , Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Ömürgönülşen, U. (2014). “Kamu Sektörünün Yönetimi Sorununa Yeni Bir Yaklaşım: Yeni Kamu İşletmeciliği”, Edt. H. Özgür. M. Acar içinde, Çağdaş Kamu Yönetimi I. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özdemir, S.(2007). Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti, İTO Yayınları, İstanbul
- Özer, M.A. (2005). Yeni Kamu Yönetimi Teoriden Uygulamaya, Platin Yayınları, Ankara
- Özgür, H. (2014). "Yeni Kamu Yönetimi Hareketi". H. Özgür. M. Acar içinde, Çağdaş Kamu Yönetimi I. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Politt, C. (2002). “Clarifying Convergence Striking Similarities And Durable Differences in Public Management Reform”, Public Management Review, 4 (1): 471- 492.

Tosun, G.E. (2005). “Birleştirici Demokrasi Devlet Sivil Toplum İlişkisinin Yeniden Yapılandırılması için Bir Analiz Aracı Olabilir mi?”, Sivil Toplum ve Demokrasi, Kaknüs Yayınları, İstanbul

Tutum, C. (1994). Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma, TESAV Yayınları, Ankara

Üstüner, Y ve Keyman, F.(2012). “Globalleşme, Katılımcı Demokrasi ve Örgüt Sorunu”, Edt Burhan, A, Şenol, D , Hüseyin Y. İçinde Türkiye’de Kamu Yönetimi, Nobel Yayınevi

Weikart, A.L. (2001). “The Giuliani Administration and the New Public Management in New York City”, Urban Affairs Review, 36(3), 359-381

Hükümet Programları

45-46. Hükümet Programları(2013): Hükümetler, Programlar ve Genel Kurul Görüşmeleri, TBMM, Cilt 7

47-51. Hükümet Programları(2013). Hükümetler, Programlar ve Genel Kurul Görüşmeleri, TBMM, Cilt 8

52-55. Hükümet Programları(2013). Hükümetler, Programlar ve Genel Kurul Görüşmeleri, TBMM, Cilt 9

56-61. Hükümet Programları(2013). Hükümetler, Programlar ve Genel Kurul Görüşmeleri, TBMM, Cilt 10

62-65.Hükümet Programları. Başbakanlık

